

Václav Blažek & Michal Kovář

Z HISTORIE URALISTIKY II. (polovina 19. st. – současnost)

ABSTRACT

The article summarizes most important studies in the field of Uralic, i.e. Finno-Ugric and Samoyedic, languages with a special regard to comparative phonetics, morphology and also mythology, from c. 1850 till present. The article brings a selected representative bibliography of the Uralic comparative & historical linguistics in the period 1850–2014, organized according to countries, where the scholars dominantly worked, and chronologically according to their years of birth.

KEYWORDS

Comparative-historical phonetics and morphology, comparative and etymological lexicon, reconstruction, protolanguage.

Cílem předkládaného příspěvku je shrnout nejvýznamnější studie na poli uralské, tj. ugrofinské a samojedské lingvistiky, se zvýšenou pozorností k pracem komparativním, ať už v rovině historické fonetiky, morfologie či mytologie, které vznikají od poloviny 19. st. do současnosti. Příspěvek bezprostředně navazuje na svou první část, která byla v časopise *Linguistica Brunensia* publikována v roce 2013.

Je přirozené, že finougristické či šířeji uralistické studie mají největší zázemí na teritoriích, kde uživatelé ugrofinských (uralských) jazyků žijí. Jde o Maďarsko, Finsko a v principu celou Skandinávii, k níž může být přiřazeno i Estonsko, a Rusko, resp. po určité době Sovětský svaz. Co do intenzity zájmu za těmito třemi nejproduktivnějšími centry následuje Německo. Zájem o uralistiku či finougristiku v dalších zemích je již výrazně nižší. Pro srovnání zde uvádíme základní díla francouzských, nizozemských a amerických autorů. To neznamená, že v jiných zemích by se danou tematikou nikdo nezabýval; jde však spíše o ojedinělé případy. Česká republika, resp. Československo, je z tohoto přehledu vyňata; rádi bychom jí věnovali samostatnou studii.

V první části jsme končili konstatováním, že do roku 1850 bylo shromážděno dostatek materiálu, aby byly pevně určeny hranice uralské jazykové rodiny. Zejména

ve Finsku a širěji v celé Skandinávii následuje etapa formulování hláskových zákonů a morfologických pravidel, identifikace výpůjček na jedné straně a zděděné slovní zásoby na straně druhé. Proto překvapuje, že v poslední třetině 19. st. se mezi maďarskými lingvisty rozhořela dramatická diskuse mezi zastánci ugrofinského (uralského) původu maďarštiny a jejich odpůrci preferujícími turkický původ maďarského jazyka na základě nesporného turkického vkladu do maďarského lexika. Tomuto spíše politickému sporu se začalo říkat 'Ugro-turkická válka'.

V posledních třech dekadách 19. století se v Uhrách vyostřil boj mezi hypotézou o ugrofinském původu maďarštiny a v té době stále životaschopnou myšlenkou turkického příbuzenství. Tomuto akademickému boji, jenž však jako součást pozdního období maďarského národního obrození zasahoval celou uherskou kulturní společnost, se říká ugro-turecká válka.

Odmítání ugrofinské hypotézy bylo primárně motivováno obecným kulturně historickým pohledem na jazykově, potažmo i jinak příbuzné (v té době se jazyková, kulturní a genetická příbuznost většinou nerozlišovala) národy, přičemž důležitou roli pochopitelně hrála dobová kulturní a politická prestiž případného příbuzného národa. Finové bez vlastního státu a historie, o dalších ugrofinských národech „zapáchajících rybinou“ nemluvě, nebyli pro mnohé maďarské obrozence kýženými soukmenovci.

Boj započal sedmihradský historik a jazykovědec Ármin Vámbéry známý spíše z dějin irské literatury jako informátor Brama Stokera. Vámbéry v roce 1869 publikoval studii *Magyar és török-tatár szóegyeztetések* „Lexikální podobnosti mezi maďarštinou a jazyky turkotatarskými“. Tato studie zatím nevycházela příliš mimo rámec tradičních a střízlivých maďarských etymologií. Vámbéry v ní ukazuje různé přejímky z turkotatarských jazyků a ugrofinský původ maďarštiny nezpochybňuje. Vedle tzv. primární ugrofinské příbuznosti však Vámbéry pro maďarštinu stanovuje další, sekundární příbuzenství turkotatarské. I tyto kategorie lze chápat stále v rámci dvou hlavních součástí srovnávací jazykovědy: primární příbuzenství je kategorií jazykovědy genealogické, sekundární pak jako příslušnost k jazykovému svazu by bylo kategorií jazykovědy zabývající se vzájemnými jazykovými vlivy.

Vámbéryho knihu v roce 1871 zkritizoval Josef Budenz,¹ německý indoeuropeista a turkolog. Budenz byl začátkem 60. let žákem lingvisty Pála Hunfalvyho. Zpočátku byli oba přesvědčeni o příbuzenském svazku mezi turečtinou a maďarštinou, ovšem právě během společných výzkumů vedených v 60. letech se přesvědčili o jazykovém příbuzenství ugrofinském. Budenz v recenzi Vámbéryho knihy odkazuje na vlastní přesvědčivé etymologie maďarských slov a poukazuje na Vámbéryho argumentační nedostatky: srovnávání sekundárních významů lexémů a opomíjení významů pri-

1 József Budenz: Jelentés Vámbéry Ármin magyar-török szóegyeztéseiről. *Nyelvtudományi Közlemények* 10, 1871, s. 65-135.

márních a svévolné změny kvality hlásek srovnávaných lexémů za účelem vytvořit chybějící pravidelnost v hláskové alternaci.

Vámbery odpovídá Budenzovi až v roce 1882 v díle *A magyarok eredete „Původ Maďarů“*. Zaměřuje se již nejen na srovnávání kořenů a nově i nesamostatných morfémů, ale také na srovnávání jednotek „národních mentalit“, národních vlastností: Turci i Maďaři jsou stateční, mají obdobně silný cit pro svobodu atd. Tato kniha vyvolala širokou diskusi vedenou na stránkách odborných i neobdobných periodik. Diskuse se účastní již nejen Budenz, ale také Pál Hunfalvy, József Szinnyei a laická veřejnost. Jedním z hlavních bodů kritiky knihy bylo Vámberyho pojetí maďarštiny jako jazyka žijícího v jakémsi ugrofinském a turkotatarském „dvojdomí“. Píše, že maďarština je svým původem „smíšený jazyk“, což mu Budenz s ohledem na nemožnost smysluplně vyjádřit takový příbuzenský vztah ve stromovém diagramu vytýká. Kromě toho vytýká Budenz a maďarští ugrofinisté Vámberymu špatné kořenné etymologie i nedostatky v dokladech podoby starších tvarů maďarských nesamostatných morfémů.

Ugro-turecká válka pravděpodobně napomohla rozvoji ugrofinistiky a uspěla kalibraci jazykovědné srovnávací metody v Uhrách. Oponenti ugrofinistiky však přesto zůstali nepřesvědčeni a dodnes myšlenka ugrofinského původu maďarštiny u laické veřejnosti v Maďarsku nepřevládá. Čas od času se objeví publikace, která se vrací 150 let zpět, a to nejen názorově, ale i úrovní lingvistické argumentace². Ještě bizarněji působí úporná snaha obohatit maďarskou etno- a glottogenezi předky z minulosti vzdálenější, než kdy se na historické scéně objevily první turkické kmeny, ideálně vůbec nejvzdálenější. A tak se jistě popularitě stále těší teze hlásající, že maďarština představuje pokračování sumerštiny³.

Ve 20. století se objevuje několik deskriptivních kompendií shrnujících informace o jednotlivých uralských jazycích (Collinder 1962, 1965a, 1969; Décsy 1965; Lytkin & Majtinskaja 1966; UJ⁴; Sinor 1988; Abondolo 1998; poslední dvě i s cennými diachronními exkurzy do jazykové historie jednotlivých větví). Vznikají též seriózní pokusy o srovnávací gramatiku ugrofinských, resp. uralských jazyků: Szinnyei 1910/1922; resp. Collinder 1960 a Lytkin a Majtinskaja 1974 v kolektivní monografii OFUJ 1; historickou morfologií se zabývají též Serebrennikov 1964 a Majtinskaja 1979. Významný posun na poli uralské historické fonetiky předkládají Janhunen (1981) a Sammallahti (1988), když do prajazykové rekonstrukce důsledně promítají samojedská fakta. Průběžně se rozvíjí rekonstrukce hláskového systému jednotlivých větví:

2 Angela Marcantonio: *The Uralic Language Family. Facts, myths and Statistics*. Oxford – Boston: Blackwell Publishing. Publications of the Philological Society 2002 (sr. recenze Blažek, *Philologia Fenno-Ugria* 9, 2003, 37–43).

3 Colman-Gabriel Gostony: *Dictionnaire d'étymologie sumérienne et grammaire comparée*. Paris: Éditions Boccard, 1975 (sr. recenze Edzard, *Bulletin of the School of Oriental and African Studies* 39/3, 1976, 637–38). Asi nejnáplnější přehled quasivědeckých prací lze nalézt v práci Jánose Pusztayho *Az „ugor-török háború“ után* (Budapest: Magvető 1977), z níž jsme zde také čerpali.

4 *Jazyki mira: Uralškie jazyki*, red. Ju.S. Eliseev & K.E. Majtinskaja. Moskva: Nauka 1993.

sámské – Wiklund (1896), Sammallahti (1998);
mordvinské – Keresztes (1986–87), Normanskaja (2011);
mari – Itkonen (1954), Bereczki (1992), Aikio (2014);
permské – Uotila (1933), Itkonen (1954), Lytkin (1964), Živlov (2010), Rešetnikov & Živlov (2011);
obsko-ugrické – Honti (1982).

Na pionýrské počiny J. Budenze (1873–81/1966) a O. Donnera (1874, 1876, 1888) na půdě uralické srovnávací lexikologie a etymologie navazují Paasonen (1913–1917), Setälä (1915), Collinder (1955/1977), Lakó (1967–1978), Rédei et alii (1986–88), Décsy (1990). Současně probíhá práce na etymologických či srovnávacích slovnících jednotlivých jazyků či větví:

maďarský – Gombóc 1914–1942; Bárci 1941; Benkó 1967–1984, 1993–1994;
finský – Toivonen, Itkonen & Joki 1955–81 (SKES); Kulonen 2001 (SSA); Häkkinen 1987, 2004 (NES);
estonský – Mägiste 1983;
sámské – Lehtiranta 1989;
mari – Gordeev 1979, 1983;
komi – Lytkin & Guljaev 1970;
samojedské – Janhunen 1977;
matorský – Helimski 1997.

Specializované studie se věnují i vzájemným areálovým vztahům mezi jednotlivými uralickými větvemi na jedné straně a jazyky neuralickými na straně druhé: *obsko-ugrijsko- & samojedsko-tunguzské & turkické* – Sauvageot 1930; Joki 1952; Futaky 1975, 1983, 1988; Janhunen 1977; Chelimskij & Stachowski 1995a; Anikin & Chelimskij 2007; *ugrofínsko-indoíránské* – Jacobsohn 1922; Joki 1973; Rédei 1986; Katz 2003; *maďarsko-íránské* – Sköld 1925; *maďarsko-slovanské* – Kniesza 1955–74; Chelimskij 1988/2000; Richards 2003; *baltskofínsko-slovanské* – Kalima 1919, 1955; Veenker 1967; *baltskofínsko-baltské* – Thomsen 1890; Kalima 1938; Vaba 1983, 1990, 1997, 1999, 2001, 2006, 2011; Koivulehto 1990, 2000; Ritter 1995, 1998a,b; *baltskofínsko-germánské* – Thomsen 1870; Setälä 1906, 1913; Collinder 1932; Ritter 1977, 1985, 1990, 1993, 2002, 2003; Hofstra 1985, 1990; Katz 1988, 1990; Kylstra et al. 1991–1996–2012; Chelimskij 1995/2000; *sámsko-germánské* – Thomsen 1870; Sköld 1961; Aikio 2006.

Publikace analyzující hypotetickou genetickou příbuznost mezi uralickými jazyky a jinými jazykovými rodinami jsou do přehledu zařazeny v případě, že jde o díla uznávaných uralistů, aby nebyl jejich publikační profil zkreslen. Tato složitá otázka si však žádá samostatnou studii i v úrovni bibliografické. Připomeňme zde alespoň diskusi o vztahu jazyků uralických a jukagirských. Oproti zastáncům genetické příbuznosti, které reprezentuje mj. Collinder (1940, 1955/1977, 1965b), Angere (1956),

Nikolaeva (1988, 2006), Piispanen (2013), stojí jejich oponenti, např. Rédei (1999) či Häkkinen (2012), kteří veškeré podobnosti vysvětlují jako jednosměrné přejímání z uralických jazyků do jukagirštiny, a to v několika časových rovinách.

Následující bibliografický přehled je z prostorových důvodů pouze výběrový. Jeho ambicí je informovat o zásadních aktivitách na poli finougristiky či uralistiky v posledních asi 160 letech zejména v komparativní a diachronní perspektivě. Proto jsou čistě deskriptivní gramatické popisy a slovníky zařazeny spíše výjimečně, aby přinesly více informací o konkrétních autorech. Programově se též držíme názorového mainstreamu, evolučně vzešlého z předchozích období i z podnětů jiných lingvistických disciplín, zejména indoeuropeistiky. Záměrně se vyhybáme dílům kontroverzním (Marcantonio, Wiik, Tambovcev aj.), které si zaslouží detailní kritickou analýzu, pro kterou zde není místo.

Opomíjíme též komparatistiku literárněvědnou, již jako svébytný obor pro uralické literatury založil Péter Domokos a již se v současné době věnuje několik odborníků, např. Johanna Domokos. Jednotliví jazykovědci jsou přiřazeni k zemím svého původu, i když v některých případech v době jejich narození nebo i celého života tato území nebyla formálně samostatná. Lingvisté z téže země jsou seřazeni chronologicky podle roku narození, pokud nám byl znám. Chronologicky nezařazení autoři jsou umístěni na konec konkrétních národních přehledů.

Dánsko

Thomsen, Vilhelm, 1842–1927

- *Über den Einfluss der germanischen Sprachen auf die Finnisch-Lappischen*. Halle: Waisenhaus 1870.
- *Berøringer mellem de finske og de baltiske (litauisk-lettiske) sprog*. København: *Det Kongelige Videnskabernes Selskabs Skrifter*, historisk og filosofisk afdeling, 6. Raekke, 1:1, 1890.

Estonsko

Mägiste, Julius, 1900–1978⁵

- *Etnisches etymologisches Wörterbuch*, 12 Bände. Helsinki: Finnisch-Ugrische Gesellschaft 1983.

Ariste, Paul, 1905–1990

- *Eesti keele foneetika*. Tallinn: Eesti riiklik kirjastus, 1953.
- *Vadjalaste laule*. Tallinn: Eesti NSV Teaduste Akadeemia, 1960.
- *A Grammar of the Votic Language*. Bloomington: Indiana University, 1968.
- *Vadjalane kätkust kalmuni*. Tallinn : Eesti NSV Teaduste Akadeemia, 1974.
- *Keelekontaktid: eesti keele kontakte teiste keeltega*. Tallinn: Valgus, 1981.
- *Vadja pajatusi*. Tallinn : Valgus, 1982.

5 <http://www.emakeeleselts.ee/esa/ESA_47_pdf/Vaba.pdf>

Viitso, Tiit-Rein, 1938–

- Finnic. In: *The Uralic Languages*, Edited by Daniel Abondolo. London / New York: Routledge 1997. 96–114.

Vaba, Lembit, 1945–

- Baltische Lehnwörter der Wolga-Sprachen im Lichte neuerer Forschungsergebnisse. *Sovetskoe finnougrovedenie* 19, 1983, 138–145.
- Die baltischen Sonderentlehnungen in den ostseefinnischen Sprachen. In: *Itämerensuomalaiset kielikontaktit. Itämerensuomalainen symposium 7. kansainvälisessä fenno-ugristikongressissa Debrecenissä (27.8.–1.9. 1990)*. Helsinki 1990, 125–139.
- Ostseefinnisches *meri* ‘Meer’ – doch ein baltisches Lehnwort. In: *Finnisch-ugrische Sprachen in Kontakt* (Vorträge des Symposiums aus Anlaß des 30-jährigen Bestehens der Finnougristik an der Rijksuniversiteit Groningen, November 1996). Maastricht: Shaker 1997, 225–231.
- Die Rolle des Altpreussischen Sprachmaterials in etymologischen Untersuchungen ostseefinnischer Baltismen. In: *Colloquium Pruthenicum secundum*, ed. Wojciech Smoczyński. Kraków-Warszawa: Universitas, 1999, 167–175.
- Is the Finnic *lanko* a Germanic or a Baltic loan? In: *Munera Linguistica Michaelo Hasiuk dedicata*, eds. J. Marcinkiewicz & N. Ostrowski. Poznań: Katedra Skandynawistyki i Baltologii (Poznanskie Studia Baltyczne 1. Seria Filologia Baltyczna nr 4) 2001, 157–160.
- Zur Substitution der anlautenden Konsonantenverbindungen im ostseefinnischen Lehnwortschatz (am Beispiel des Estnischen). In: *Finno-Ugrians and Indo-Europeans: Linguistic and Literary Contacts. Proceedings of the Symposium at the University of Groningen* (November 22–24, 2001), ed. Blokland, R. & Hasselblatt, C. Maastricht: *Studia Fenno-Ugrica Groningana* 2, 2002, 393–400.
- Über Probleme bei der Erforschung der ostseefinnisch-lettischen lexikalischen Beziehungen. In: *Proceedings of the 4th International Congress of Dialectologists and Geolinguists*. Rīga: Latvian Language Institute – University of Latvia – Latvian Academy of Sciences 2006, 490–499.
- Language Contacts Between Baltic and Finnic Languages – an Exhausted Issue in Linguistic Research? In: *Dissertationes symposiorum ad linguisticam: Congressus XI. Internationalis Fenno-Ugristarum* (Piliscsaba, 9–14. VIII. 2010), ed. Sándor Csúcs et alii. Piliscsaba: Reguly Társaság 2011, 44–52.

Finsko

Sjögren, Andreas Johan, 1794–1855

- *Livisch-deutsches und deutsch-livisches Wörterbuch*, bearbeitet von Ferdinand J. Wiedemann. St. Petersburg: Eggers 1861.⁶

6 <<http://catalog.hathitrust.org/Record/006949045>>

Ahlqvist (Oksanen), August, 1826–1889

- *Wotisk grammatik jemte språkprof och ordförteckning*. Helsingfors: Friis 1855.⁷
- *Versuch einer mokscha-mordwinischen gramatik nebst texten und wörterverzeichniss*, St. Petersburg: Eggers/Schmidt/Voss 1861.⁸
- *Wogulischer Wörterverzeichniss*. Helsingfors: Finnische Literaturgesellschaft 1894.⁹

Donner, Otto, 1835–1909

- *Öfversikt af den Finsk Ugriska språkforskningens historia*. Helsingfors: Frenczell & Son 1872.
- *Vergleichendes Wörterbuch der finnisch-ugrischen Sprachen*, I-III. Helsingfors: Frenczell & Sohn - Leipzig: Brockhaus, 1874, 1876, 1888.

Genetz (Jännes), Arvid, 1848–1915

- *Lautphysiologische Einführung in das Studium der Vestfinnischen Sprachen mit besonderer Berücksichtigung des Karelischen*. Helsingfors: Frenczell & Sohn 1877.
- *Wörterbuch der Kola-lappischen Dialekte nebst Sprachproben*. Helsingfors 1891.
- *Ost-permische Sprachstudien*. Helsinki: JSFOu 15/1, 1897.

Krohn, Kaarle, 1863–1933

- *Kalevalastudien: I. Einleitung. II. Lemminkäinen. III. Ilmarinen. IV. Sampo. V. Väinämöinen. VI: Kullervo*. Helsinki: Suomalainen tiedeakatemia 1924–1928.
- *Zur finnischen Mythologie I*. Helsinki: Suomalainen Tiedeakatemia 1932.

Setälä, Emil Nestor, 1864–1935¹⁰

- *Zur Geschichte der Tempus- und Modusstambildung in den finnisch-ugrischen Sprachen*, 1886.
- *Zur Etymologie von „Sampo“*. *FUF* 2, 1902, 141–164.
- *Zur finnisch-ugrischen lautlehre*. *FUF* 2, 1902, 220–276.
- *Zur Herkunft und Chronologie der älteren germanischen Lehnwörter in ostseefinnischen Sprachen*, *JSFOu* 23/1, 1906.
- *Über art, umfang und alter des stufenwechsels im finnisch-ugrischen und samojedischen*. *Anzeiger der Finnisch-ugrischen Forschungen* 12, 1912, 1–128.
- *Beiträge zu den germanischen wörtern im finnischen und ostseefinnischen*. *FUF* 13 (1913), 316–337.
- *Bibliographisches verzeichniss der in der literatur behandelten älteren germanischen bestandteile in den ostseefinnischen sprachen*. *FUF* 13, 1913, 345–475.
- *Väinämöinen und Joukahainen: eine wort- und mythengeschichtliche Studie*. Leipzig: Harrassowitz 1914.

7 <http://dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/handle/10062/14342/wotisk_grammatik.pdf?sequence=1>
8 <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/o/08/Ahlqvist_Forschungen_auf_dem_Gebiete_der_ural-altaischen_Sprachen_I.pdf>
9 <<https://archive.org/details/augustahlqvistsoahlqgoog>>
10 <http://de.wikisource.org/wiki/Emil_Nestor_Set%C3%A4l%C3%A4>

- Zur Frage nach der Verwandtschaft der finnisch-ugrischen und samojedischen Sprachen: über den gemeinsamen Wortschatz der finnisch-ugrischen Sprachen: Eröffnungsvortrag, *JSFOu* 30/5, 1915.

Paasonen, Heikki, 1865–1919

- *Mordvinische Lautlehre*. Helsinki: *MSFOu* 22, 1893.
- Beiträge zur finnischugrisch-samojedischen Lautgeschichten. *Keleti szemle* 13, 1913, 225–277; 14, 1914, 20–74; 15, 1915, 78–134; 16, 1916, 1–66; 17, 1917, 1–111.
- *Die finnisch-ugrischen s-Laute*. Helsinki: *MSFOu* 41, 1918.
- *Ostjakisches Wörterbuch nach den Dialekten an der Konda und am Jugan*, herausgegeben von Kai Donner. Helsingfors: Lexica Societatis Fenno-Ugricae II, 1926.
- *Ost-Tscheremissisches Wörterbuch*, by Heikki Paasonen, ed. by Paavo Siro. Helsinki: Lexica Societatis Fenno-Ugricae XI, 1948.
- *Mordwinisches Wörterbuch*, I-IV + V-VI indexes, ed. by Marrti Kahla et al. Helsinki: Lexica Societatis Fenno-Ugricae, XXIII, 1–6, 1990–99 (ms. 1889).

Wichmann, Yrjö, 1868–1932

- Zur geschichte der finnisch-ugrischen l-laute (*l und *l'), bes. in den permischen sprachen und im ostjakischen. *FUF* 15, 1915, 1–44.
- *Zur Geschichte des Vokalismus der ersten Silbe im Wotjakischen mit Rücksicht auf das Syrjänische*. Helsinki: *MSFOu* 36, 1915.
- *Syrjänischer Wortschatz nebst Hauptzügen der Formenlehre*, ed. Uotila, Toivo. Helsinki: Lexica Societatis Fenno-Ugricae 7, 1942.
- *Wotjakischer Wortschatz*, bearb. von T.E. Uotila & Mikko Korhonen, herausgegeben von M. Korhonen. Helsinki: Lexica Societatis Fenno-Ugricae 1987.

Karjalainen, Kustaa Fredrik, 1871–1919

- *Zur ostjakischen Lautgeschichte: Über den Vokalismus der ersten Silbe*. Helsinki: *MSFOu* 23, 1905.
- *Ostjakisches Wörterbuch*, bearb. und hrsg. von Y.H. Toivonen. Helsinki: Lexica Societatis Fenno-Ugricae 10, 1948.

Harva (Holmberg), Uno, 1882–1949

- *The mythology of all races* (ed. by Louis Herbert Gray & George Foot Moore), Vol. IV: *Finno-Ugric, Siberian*. Boston: Jones 1916.

Kalima, Jalo, 1884–1952

- *Die Ostseefinnischen Lehnwörter im Russischen*. Helsinki: *MSFOu* 44, 1919.
- *Itämerensuomalaisen kielen balttilaiset lainasanat*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 202, 1938.
- *Die slavischen Lehnwörter im Ostseefinnischen*. Berlin: Slavisches Seminar (Freie Universität Berlin) – Wiesbaden: Harrassowitz 1955.

Kettunen, Lauri, 1885–1963

- *Vatjan kielen äännehistoria*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 185, 1915, 2. vyd. 1930.

- *Livisches wörterbuch mit grammatikalischen einleitung.* Helsinki: Lexica Societatis Fenno-Ugricae 5, 1938.

Lehtisalo, Toivo, 1887–1962

- *Über den vokalismus der ersten silbe im juraksamojedischen; anhang: Beobachtungen über den vokalismus der ersten silbe im ursamojedischen.* Helsinki: MSFOu 56, 1927
- *Über die primären ururalischen ableitungssuffixe.* Helsinki: MSFOu 72, 1936.
- *Juraksamojedisches Wörterbuch.* Helsinki: Lexica Societatis Fenno-Ugricae 13, 1956.

Donner, Kai (Karl Reinhold), 1888–1935

- *Über die anlautenden Labialen, Spiranten und Verschlusslaute im Samojedischen und Uralischen.* Helsinki: MSFOu 49, 1920.
- *Samojedische Wörterverzeichnisse.* Helsinki: MSFOu 64, 1932.
- *Kamassisches Wörterbuch: nebst Sprachproben und Hauptzügen der Grammatik,* bearb. und hrsg. von A.J. Joki. Helsinki: Lexica Societatis Fenno-Ugricae 1944.

Toivonen, Yrjö Henrik, 1890–1956

- *Zur geschichte der flugr. inlautenden affrikaten.* FUF 19, 1928, 1–269.
- *Zum Problem des Protolappischen.* *Sitzungsberichte der Finnischen Akademie der Wissenschaften*, 1949–50, 161–189.
- *Suomen kielen etymologinen sanakirja 1.* Helsinki: Lexica Societatis Fenno-Ugricae 12, 1955.

Uotila, Tovia Emil, 1897–1947

- *Zur Geschichte des Konsonantismus in den permischen Sprachen.* Helsinki: MSFOu 65, 1933.

Ravila, Paavo, 1902–1974

- *Über die Verwendung der Numeruszeichen in den uralischen Sprachen.* FUF 27, 1941, 1–136.

Itkonen, Erkki, 1913–1992

- *Der ostlappische Vokalismus vom qualitativen Standpunkt aus : mit besonderer Berücksichtigung des Inari- und Skoltlappischen : lautgeschichtliche Untersuchung.* Helsinki: MSFOu 79, 1939.
- *Zur Geschichte des Vokalismus der ersten Silbe im Tscheremissischen und in den permischen Sprachen.* FUF 31, 1954, 149–345.
- *Lappische Chrestomathie mit grammatikalischem Abriss und Wörterverzeichnis.* Helsinki: Suomalais-ugrilainen Seura, 1960, 2. vyd. 1993.
- *Zur Wertung der finnisch-ugrischen Lautforschung.* *Ural-Altäische Jahrbücher* 41, 1969, 76–111.
- (+ Bartens, Raija & Laitinen, Lea) *Inarilappisches Wörterbuch.* I: A-K. II: L-P. III: R-Y. IV: *Beispiele zur Flexionslehre.* *Norwegischlappisches Wortregister. Deutsches Wortregister.* Helsinki: Lexica Societatis Fenno-Ugricae 20, 1986–1991.

Joki, Aulis, 1913–1989

- *Die Lehnwörter des Sajansamojedischen*. Helsinki: MSFOu 103, 1952.
- *Suomen kielen etymologinen sanakirja*, 2–6. Helsinki: LSFU 12, 1958–78.
- *Uralier und Indogermanen*. Helsinki: MSFOu 151, 1973.

Koivulehto, Jorma, 1934–

- Germanisch-finnische Lehnbeziehungen, I–III. *Neuphilologische Mitteilungen*, 72, 1971, 577–607; 73, 1972, 575–628; 74, 1973, 561–609.
- Reflexe des germ. /ē/ im Finnischen und die Datierung der germanisch-finnischen Lehnbeziehungen. *Beiträge zur Geschichte der deutschen Sprache und Literatur* 103, 1981, 167–203, 333–376.
- Seit wann leben die Urfinnen im Ostseerum? Zur relativen und absoluten Chronologie der alten idg. Lehnwörter im Ostseefinnischen. *MSFOu* 185, 1983, 135–157.
- Zu den ältesten Kontakten zwischen Ostseefinnisch und Balto-Slavisch. In: *Itämerensuomalaiset kielikontaktit / Läänemeresoome keelekontaktid*. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisu 1990, 148–153.
- *Uralische Evidenz für die Laryngalthetheorie*. Wien: Sitzungsberichte der Österreichische Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-Historische Klasse 566, 1991 (kritické recenze Ritter 1993; Chelimskij 1995/2000).
- Reflexe des urbaltischen *ā in baltischen Lehnwörtern des Ostseefinnischen. *Linguistica Baltica* 8, 2000, 103–124.

Korhonen, Mikko, 1936–1991

- *Die Konjugation im lappischen: Morphologisch-historische untersuchung*, I. *Die finiten formkategorien*. Helsinki: MSFOu 143, 1967.
- *Die Konjugation im Lappischen: Morphologisch-historische Untersuchung*, II. *Die nominalen Formkategorien*. Helsinki: MSFOu 155, 1974.
- *Johdatus lapin kielen historiaan*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 370, 1981.
- *Finno-Ugrian language studies in Finland 1828–1918*. Helsinki: Societas Scientiarum Fennica, 1986 (Series The History of learning and science in Finland 1828–1918, 11).
- The Lapp Language. In: *The Uralic Languages*, ed. by Denis Sinor. Leiden-New York-København-Köln: Brill 1988, 41–57.
- The History of the Lapp Language. In: Sinor (ed.) 1988, 264–287.
- Remarks on the structure and history of the Uralic case system. In: *Typological and historical studies in language by Mikko Korhonen. A memorial volume published on the 60th anniversary of his birth*. Salminen, Tapani (ed.), Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura 1996, 219–234.

Sammallahti, Pekka, 1947–

- Über die Laut- und Morphemstruktur der uralischen Grundsprache. *FUF* 43, 1979, 22–66.

- Historical Phonology of the Uralic Languages, In: *The Uralic Languages*, ed. by Denis Sinor. Leiden: Brill 1988. (Handbuch der Orientalistik, 8. Abt., Vol. I), 478–554.
- *The Saami Languages*. Kárášjohka / Karasjok: Davvi Girji 1998.
- (+ Klaus Peter Nickel) *Sámi-duiskka sátnegirji / Saamisch-deutsches Wörterbuch*. Karasjok: Davvi Girji 2006.

Häkkinen, Kaisa, 1950–

- *Etymologinen sanakirja*. Porvoo: WSOY 1987.
- *Nykysuomen etymologinen sanakirja*. Juva: WSOY 2004.
- Early contacts between Uralic and Yukaghir. In: *Per Urales ad Orientem. Iter polyphonicum multilingue. Festschrift tillägnad Juha Janhunen på hans sextioårsdag den 12 februari 2012*, ed. Tiina Hyytiäinen & Lotta Jalava & Janne Saarikivi & Erika Sandman. Helsinki: MSFOu 264, 2012, 91–101.

Janhunen, Juha, 1952–¹¹

- Samoyed-Altai contacts – present state of research. *MSFOu* 158, 1977, 123–129.
- *Samojedischer Wortschatz. Gemeinsamojedische Etymologien*. Helsinki: Castrenianumin toimitteita 17, 1977.
- Uralilaisen kantakielen sanastosta. [Summary: Über den Wortschatz des Protouralischen]. *JSFOu* 77/9, 1981, 219–274.
- On the structure of Proto-Uralic. *FUF* 44/1–3, 1982, 23–42.
- Reconstructing Pre-Proto-Uralic: Spanning the millennia of linguistic evolution. In: *Congressus Nonus Internationalis Fenno-Ugric tarum. Pars I*. Tartu 2000, 59–76.
- Indo-Uralic and Ural-Altai: On the diachronic implications of areal typology. In: Christian Carpelan, Asko Parpola & Petteri Koskikallio (eds.), 2001, 207–220.
- Typological interaction in the Qinghai Linguistic Complex. *Studia Orientalia* 101, 2007, 85–103.
- Proto-Uralic – what, where, and when? In: *The Quasquicentennial of the Finno-Ugric Society*. Helsinki: MSFOu 258, 2009, 57–78.¹²

Salminen, Tapani, 1962–

- *A morphological dictionary of Tundra Nenets*. Helsinki: Lexica Societatis Fenno-Ugricae 26, 1998.

Kulonen, Ulla-Maija, 1960–

- *The Origin of Finnish and Related Languages*. Helsinki: Ministry for Foreign Affairs, Department for Press and Culture 1998.
- (editor) *Suomen sanojen alkuperä*, 1–3. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden

11 <http://www.sgr.fi/sust/sust264/sust264_bibliography.pdf>

12 <http://www.sgr.fi/sust/sust258/sust258_janhunen.pdf>

Seura 2001.

- (editor) *The Saami: a cultural encyclopaedia*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 925, 2005.

Laakso, Johanna, 1962–

- (editor) *Uralilaiset kansat. Tietoa suomen sukukielistä ja niiden puhujista*. Helsinki: WSOY 1991.
- *Karhunkieli. Pyyhkäisyjä suomalais-ugrilaisten kielten tutkimukseen*. Helsinki: SKS 1999.

Aikio, Ante, 1977–

- New and Old Samoyed Etymologies. *Finnisch-Ugrische Forschungen* 57, 2002, 9–57.
- New and Old Samoyed Etymologies. *Finnisch-Ugrische Forschungen* 59, 2006, 9–34.
- On Germanic-Saami contacts and Saami prehistory. *JSFOu* 91, 2006, 9–55.
- On Finnic long vowels, Samoyed vowel sequences and Proto-Uralic *x. In: *Per Urales ad Orientem: Iter polyphonicum multilingue. Festschrift tillägnad Juha Janhunen på hans sextioårsdag den 12 februari 2012*, ed. by Tiina Hyytiäinen, Lotta Jalava, Janne Saarikivi & Erika Sandman. Helsinki: MSFOu 264, 2012, 227–250.
- On the reconstruction of Proto-Mari vocalism. *Journal of Language Relationship* 11, 2014, 125–157.

Lehtiranta, Juhani

- Eine Beobachtung über die Gründe der raschen Veränderung des Grundwortschatzes im Lappischen. *FUF* 44, 1982, 114–118.
- *Yhteisaamelainen sanasto*. Helsinki: MSFOu 200, 1989.
- *Arjeploginsaamen äänne- ja taivutusopin pääpiirtest*. Helsinki: MSFOu 212, 1992.

Moisio, Arto

- (+ Sirkka Saarinen) *Tscheremisches Wörterbuch*. Helsinki: Lexica Societatis Fenno-Ugricae 32, 2008.

Alatalo, Jarmo

- *Sölkupisches Wörterbuch aus Aufzeichnungen von Kai Donner, U.T. Sirelius und Jarmo Alatalo*, zugest. und hrsg. von Jarmo Alatalo. Helsinki: Lexica Societatis Fenno-Ugricae 30, 2004.

Francie

Sauvageot, Aurélien, 1897–1988

- *Recherches sur le vocabulaire des langues ouralo-altaïques*. Paris: Champion 1930. *L'Élaboration de la langue finnoise*. Paris: Klincksieck 1973.

Perrot, Jean, 1920–2012

- *Regards sur les langues ouraliens. Études structureles, approches contrastives, regards de linguistes français*. Paris: ADÉFO – L'Harmattan 2006.

- Regards sur les cas dans les langues ouraliennes. In: *Grammatical Case in the Languages of the Middle East and Europe. Acts of the International Colloquium Variations, concurrence et evolution des cas dans divers domaines linguistiques* (Paris, 2-4 April 2007), ed. by Michèle Fruyt, Michel Mazoyer & Dennis Pardee. Chicago: The Oriental Institute 2011, 373-382.

Tailleur, Olivier Guy

- Plaidoyer pour le youkaghir, branche orientale de la famille ouralienne. *Lingua* 6, 1959, 403-423.

Maďarsko

Hunfalvy, Pál (= Johannes Hundsdorfer), 1810-1891

- *A Vogul föld és nép*. Pest: Eggenberger 1864
- *A kondai vogul nyelv*. Pest: Hoffmann & Molnár 1872.
- *Az észak osztják nyélo*. Pest 1875.

Budenz, József, 1836-1892

- *Ugrische Sprachstudien*. Budapest 1869-70.
- *Über die Verzweigung der ugrischen Sprachen*. Göttingen 1879.
- *Magyar ugor összehasonlító szótár*. Budapest. 1873-81.
- *A comparative dictionary of the Finno-Ugric elements in the Hungarian vocabulary*, ed. by Gyula Décsy. Bloomington: Indiana University 1966 (reedice předchozího titulu).

Szinnyei, József, 1857-1943

- *Finnisch-ugrische Sprachwissenschaft*. Leipzig: Göschen 1910, 2. vyd. 1922.

Munkácsi, Bernát, 1860-1937

- *A votják nyelv szótára / Lexicon lingvae Votiacorum*. Budapest: Magyar tudományos akadémia megbízásából, 1890-1896.
- *Wogulisches Wörterbuch*, ed. Kálmán, Béla. Budapest: Akadémiai Kiadó 1986.

Gombocz, Zoltán, 1877-1935

- (& Melich, János) *Magyar etymologiai szótár (A-G)*. Budapest: Akadémia Kiadja 1914-42.

Sebestyén, Irén, 1890-1978

- Az uráli nyelvek régi halnevei. *Nyelvtudományi közlemények* 49, 1935, 1-97.
- Fák és fás helyek régi nevei az uráli nyelvekben. *Nyelvtudományi közlemények* 51, 1941-43, 412-434; 52, 1949-50, 247-261, 307-314.

Zsirai, Miklós, 1892 - 1955

- *Finnugor rokonságunk*. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia 1937 (1994).

Bárczi, Géza, 1894-1975

- *Magyar szófajti szótár*. Budapest : Egyetemi nyomda 1941; 2. vyd. Budapest: Trezor 1994.

Kniezsa, István, 1898-1965

- *A magyar nyelv szláv jövevényszavai I-II*. Budapest: Akadémiai Kiadó 1955-1974.

Lakó, György, 1908–1996

- *A magyar szóképzés finnugor elemei; etimológiai szótár.* Budapest: Akadémiai Kiadó 1967–78.
- *Proto Finno-Ugric sources of the Hungarian phonetic stock.* Budapest, Akadémiai Kiadó, 1968.
- *Chrestomathia Lapponica.* Budapest: Tankönyvkiadó 1986.

Benkő, Lóránd, 1921–2011

- *A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára, I–IV.* Budapest: Akadémiai 1967–1984.
- *Etymologisches Wörterbuch des Ungarischen, I–II.* Budapest: Akadémiai Kiadó 1993–1994.

Hajdú, Péter, 1923–2002

- *Finnugor népek és nyelvek.* Budapest: Gondolat 1962.
- *Finno-Ugrian languages and peoples*, translated by G. F. Cushing. London: Deutsch 1975.
- *Ural'skije jazyki i narody, perevod s vengerskogo E. A. Chelimskij.* Moskva: Progress 1985.
- *Chrestomathia Samoiedica.* Budapest: Tankönyvkiadó 1982.
- (+Domokos, Péter) *Die uralischen Sprachen und Literaturen.* Budapest: Akadémiai Kiadó, 1987.

Décsy, Gyula, 1925–2008

- *Einführung in die finnisch-ugrische Sprachwissenschaft.* Wiesbaden: Harrassowitz 1965.
- *Yurak chrestomathy.* Bloomington: Indiana university – Tha Hague: Mouton 1966.
- *The Uralic protolanguage: a comprehensive reconstruction.* Bloomington: Euro-lingua 1990.
- *The common Finno-Ugric language : 4000 B.C–3000 B.C: worksheet edition.* Bloomington: Author House 2006.

Bereczki, Gábor, 1928–2012

- *L'unité finnoise de la Volga a-t-elle jamais existé? Études Finno-Ougriennes 15, 1978–79[1982], 81–90.*
- *Geschichte der Wolgafinnischen Sprachen.* In: *The Uralic Languages*, ed. by Denis Sinor. Leiden-New York-København-Köln: Brill 1988, 315–350.
- *Grundzüge der tscheremissischen Sprachgeschichte, II.* Szeged: Studia uralo-altaica 34, 1992.
- *Grundzüge der tscheremissischen Sprachgeschichte, I.* Szeged: Studia uralo-altaica 35, 1994.

Rédei, Károly, 1932–2008

- *Die Postpositionen des Syrjänischen unter Berücksichtigung des Wotjakischen.* Budapest: Akadémiai Kiadó 1962.

- *Northern Ostyak Chrestomathy*. Hague: Mouton (Uralic and Altaic Series, Vol. 47) 1965.
- *Nord-ostjakische Texte (Kazym-Dialekt) mit Skizze der Grammatik*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht 1968.
- *Die syrjänischen Lehnwörter im Wogulischen*. Budapest: Akadémia Kiadó 1970.
- (+ István Erdélyi) *Sravnitel'naja leksika finno-ugorskix jazykov*. In: *OFUJ* 1, 397–438.
- *Zyrian Folklore Texts*. Budapest: Akadémiai Kiadó 1978.
- *Chrestomathia Syrjaenica*. Budapest: Tankönyvkiadó 1978.
- *Zu den indogermanisch-uralischen Sprachkontakten*. Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften (Sitzungsberichte, Philosophisch-historische Klasse, Bd. 468) 1986.
- (red.) *Uralisches etymologisches Wörterbuch*, I-III. Budapest: Akadémiai Kiadó 1986–1988–1991.
- *Óstörténetünk kérdései*. Budapest: Balassi Kiadó 1998.
- *Zu den uralisch-jukagirischen Sprachkontakten*. *FUF* 55, 1999, 1–58.

Gulya, János, 1933–

- *Eastern Ostyak chrestomathy*. Bloomington: Indiana University 1966.
- *Prarodina finno-ugrov i razdelenie finno-ugorskoj etničeskoj obščnosti*. In: *OFUJ* 1, 1974, 28–42.
- *Kratkij očerk istorii sravnitel'nogo finno-ugorskogo jazykoznanija*. In: *OFUJ* 1, 1974, 55–98.
- (+ László Honti) *Forschungsstätten für Finnougristik in Ungarn*. Budapest: Akadémiai Kiadó 1975.

Mikola, Tibor, 1936–2000

- *Geschichte der samojedischen Sprachen*. In: Sinor (ed.) 1988, 219–263.
- *Morphologisches Wörterbuch des Enzischen*. Szeged: *Studia uralo-altaica* 36, 1995.

Erdélyi, István

- *Neuere Forschungen zur Urgeschichte der Wolgafinnen*. *Ural-Altäische Jahrbücher* 41, 1969, 286–291.
- *Selkupisches Wörterverzeichnis*. Budapest: Akadémiai Kiadó 1969.
- *Problema svjazi finno-ugorskix (ural'skix) jazykov s drugimi jazykami*. In: *OFUJ* 1, 1974, 42–50.

Keresztes, László, 1941–

- *Geschichte des mordwinischen Konsonantismus*, 1–2. Szeged: *Studia uralo-altaica* 26, 1986–87.
- *Chrestomathia Morduinica*. Budapest: Tankönyvkiadó 1990.
- *Development of Mordvin Definite Conjugation*. Helsinki: *MSFOu* 233, 1999.

Korenchy, Éva, 1943–1980

- *Iranische Lehnwörter in den obugrischen Sprachen*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1972.

Honti, László, 1943–

- *Geschichte des obugrischen Vokalismus der ersten Silbe*. Budapest: Akadémiai Kiadó 1982.
- *Chrestomathia Ostiacica*. Budapest: Tankönyvkiadó 1984 (1985).
- *Die Grundzahlwörter der uralischen Sprache*. Budapest: Akadémiai Kiadó 1993.
- Numerusprobleme (Ein Erkundungszug durch den Dschungel der uralischen Numeri). *FUF* 54, 1–126.
- ObUgrian. In: Abondolo (ed.) 1998, 327–357.
- Die Negation im Uralischen I–III. *Linguistica Uralica* 33, 1997, 81–96, 161–176, 241–252.
- Die Mittel der Negation in der Uralischen Sprachen. *Incontri Linguistici* 21, 69–111.
- The numeral system of the Uralic languages. In: *Numeral Types and Changes Worldwide*, ed. Jadranka Gvozdanović. Berlin-New York: Mouton de Gruyter 1999, 243–252.
- *Az obi-ugor konszonantizmus története*. Szeged: Studia Uralo-Altica 9, 1999.
- Hol és milyen uráli finnugor „ősnyelvet” beszéltek távoli eleink? *Magyar Nyelvjárások* 39, 2001, 13–32.
- Research on the Prehistory of the Hungarian Language. In: *Research on the Prehistory of the Hungarians: A Review*, ed. Gusztaf M. Balász. *Varia Archaeologica Hungarica* 18, 2005, 157–169.

Pusztay, János, 1948–

- *Diskussionsbeiträge zur Grundsprachenforschung (Beispiel: das Protouralische)*. Wiesbaden: Harrassowitz Verlag 1995.
- *Gyökereink: A magyar nyelv előtörténete. Milyen áfium ellen kell orvosság?* Budapest: Nap Kiadó 2011.

Německo

Gabelentz, Hans Conon von der, 1807–1874

- Versuch einer Mordwinischen Grammatik. *ZDMG* 2, 1837, 235–284, 383–419.¹³
- *Grundzüge der syrjänischen Grammatik*. Altenburg: Pierer 1841.
- Vergleichung der beiden Tscheremissischen Dialekte. *ZDMG* 4, 1842, 122–138.¹⁴

Jacobsohn, Hermann, 1879–1933

- *Arier und Ugrofinnen*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht 1922.

Lewy, Ernst, 1881–1966

- *Tscheremissische Grammatik: Darstellung einer wiesentscheremissischen Mundart*. Leipzig: Hässel 1922.

13 < <https://archive.org/details/zeitschriftfrdo2gtuoft> >

14 < <https://archive.org/details/zeitschriftfrdo4gtuoft> >

- *Tscheremissisches Wörterbuch*, aus dem Nachlaß herausgegeben von Hartmut Katz. München: Fink 1981 (Finnisch-Ugrische Bibliothek, Bd. IV).

Steinitz, Wolfgang, 1905–1967

- *Geschichte des finnisch-ugrischen Vokalismus*. Stockholm: Acta Instituti Hungarici Universitatis Holmiensis, series B, Linguistica 2, 1944.
- *Geschichte des ostjakischen Vokalismus*. Berlin: Akademie-Verlag 1950.
- *Dialektologisches und etymologisches Wörterbuch der ostjakischen Sprache = Dialektologičeskij i etimologičeskij slovar' chantyjskogo jazyka*, I. (1966), II. (1967), III. (1968), IV. (1970.), V. (1972), VI. (1974), VII. (1975), VIII. (1978), IX. (1980), X. (1982), XI. (1984), XII. (1988), XIII. (1991), XIV, XV. Anhang. 1. (1991), 2. Register der deutschen Bedeutungen (1993). Berlin: Akademie-Verlag 1966–1993 (Abhandlungen der Deutschen Akademie der Wissenschaften zu Berlin).

Schlachter, Wolfgang, 1908–1999

- *Wörterbuch des Waldlappendialekts von Malå und Texte zur Ethnographi*. Helsinki: Lexica Societatis Fenno-Ugricae 14, 1958.
- (+ Gerhard Ganschow) *Bibliographie der uralischen Sprachwissenschaft 1830–1970*, I–II. München: Fink 1974–1983.
- *Geschichte und Sprachgebrauch, betrachtet am Beispiel des Lappischen*. Göttingen: Vandenhoeck und Ruprecht 1991.

Futaky, István, 1929–2013

- *Tungusische Lehnwörter des Ostjakischen*. Wiesbaden: Harrassowitz 1975.
- Die Frage der uralisch-tungusischen Sprachbeziehungen. *MSFOu* 185, 1983, 89–103.
- Uralisch und tungusisch. In: Sinor (ed.) 1988, 781–791.

Ritter, Ralf-Peter, 1938–2011¹⁵

- Uralisch *kuńćz*- 'leuchtend, hell'. *Nyelvtudományi Közlemények* 78, 1976, 121–125.
- Zur Frage der finnischen Evidenz für die Sieverssche Regel im Germanischen. *Die Sprache* 23, 1977, 171–179.
- Ein mögliches finnisches Zeugnis für germanische Resonantengemination durch Laryngal. *Münchener Studien zur Sprachwissenschaft* 43, 1985, 193–186.
- Ungarisch *méh* 'Biene und 'Gebärmutter'. *Finnisch-Ugrische Mitteilungen* 10, 1986, 343–345.
- Das Ostseefinnische 'im Kreise der germanischen Sprachen'. Zur neueren Konzeption in der germanisch-finnischen Lehnwortforschung. In: *Vorträge und Referate der Finnougrischen Arbeitstagung 9.-11. Mai 1989 in Hamburg*, ed. W. Veenker. *Veröffentlichungen der Societas Uralo-Altaica* 30, 1990, 35–40.
- Über einige vermeintliche Besonderheiten der Wortarten in den finnisch-ugrischen Sprachen. *Linguistica Uralica* 27/1, 1991, 3–11.

15 <<http://titus.uni-frankfurt.de/personal/ritter/ritterpub.pdf>>

- *Studien zu den ältesten germanischen Entlehnungen im Ostseefinnischen*. Frankfurt am Main: Lang 1993.
- Uralische Evidenz für die Laryngalthetheorie? *Philologica Fenno-Ugrica* 1, 1994, 3–8.
- *Über das Alter der baltischen Elemente des ostseefinnischen Wortschatzes*. *Linguistica Baltica* 4/2, 1995, 193–198.
- Die Bedeutung des Altpreußischen bei der Frage der baltischen Lehnwörter des Ostseefinnischen. In: *Colloquium Pruthenicum Secundum. Papers from the Second Conference on Old Prussian Held in Mogilany near Kraków* (October 3rd–6th), ed. Wojciech Smoczyński. Kraków: Universitas 1998a, 147–151.
- *Zu den Reflexen der baltischen Liquiddiphthonge im Ostseefinnischen*. *Res Balticae* 4, 1998b, 119–203.
- *Towards determining the terminus ante quem of the beginning of Proto-germanic-Fennic contacts*. In: *Finno-Ugrians and Indo-Europeans: Linguistic and Literary Contacts. Proceedings of the Symposium at the University of Groningen* (November 22–24, 2001), ed. Blokland, R. & Hasselblatt, C. Maastricht: *Studia Fenno-Ugrica Groningana* 2, 2002, 319–326.
- *Zu einer baltischen Reaktion auf fragwürdige germanischostseefinnische Lehnwortforschung*. *Linguistica Baltica* 10, 2002, 147–151.
- Die Baltismen des Ostseefinnischen und die türkischen/iranischen Elemente des Ungarischen. *Studia Etymologica Cracoviensia* 8, 2003, 154–168.

Veenker, Wolfgang, 1940–1996

- *Die Frage des finnougriischen Substrats in der russischen Sprache*. Bloomington: Indiana University – The Hague: Mouton 1967.
- (+ Gert Sauer & Liselotte Böhnke) *Materialien zu einem onomasiologisch-semasiologischen vergleichenden Wörterbuch der uralischen Sprachen*. Hamburg: Hamburger uralistische Forschungen 1, 1975.

Katz, Hartmut, 1943–1996¹⁶

- Zur Entwicklung der finnisch-ugrischen Affrikaten und Sibilanten im Ugrischen. *ALH* 22, 1972, 141–53.
- Noch einmal zur Frage der Entwicklung der finnisch-ugrischen Affrikaten und Sibilanten im Ugrischen. *Sovetskoe finnougrovedenie* 9, 1973, 273–90.
- *Generative Phonologie und phonologische Sprachbünde des Ostjakischen und Samojedischen*. München: Münchner Universitäts-Schriften. Philosophische Fakultät (Finnish-Ugrische Bibliothek, Bd 1) 1975.
- *Selcupica I. Materialien vom Tym*. München: Veröffentlichungen des Finnisch-Ugrischen Seminars an der Universität München, Serie C, Bd. 1, 1975.
- (+ Chr. Koch) (J)UGRA. Zur ursprünglichen Gestalt des Ugriernamens. *UJb*, N. F. 7, 1987, 99–104.

16 <http://www.finnougriistik.uni-muenchen.de/ueber_uns/portrait/portrait_katz/biblio_katz.pdf>

- *perkele!* Zu den germanischen Lehnwörtern im Ostseefinnischen. *UJb* N. F. 8, 1988, 8–13.
- *BUME und KORPSION. Zur Behandlung konsonantischer Anlautkluster in den urgermanischen Lehnwörtern des Ostseefinnischen.* Innsbruck: Innsbrucker Studien zur Ural-Altistik, Bd. 3, 1990.
- Zum Flußnamen *Ob. Specimina Sibirica* 3, 1990, 93–95.
- Altsüdwogulisches. *FUF* 50, 1991, 81–91.
- *Studien zu den älteren indoiranischen Lehnwörtern in den uralischen Sprachen,* aus dem Nachlaß hrsg. von Paul Widmer, Anna Widmer und Gerson Klumpp. Heidelberg: Winter 2003.
- *Kleine Schriften,* unter Mitarb. von Veronika Mock hrsg. von Peter-Arnold Mumm, Gerson Klumpp & Dieter Strehle. Bremen: Hempen 2007.

Widmer, Anna, 1967–

- *Iranisch-finnisch-ugrische Beziehungen im Spiegel der Mythologie.* In: *Finno-Ugrians and Indo-Europeans: Linguistic and Literary Contacts. Proceedings of the Symposium at the University of Groningen* (Nov 2001), ed. by Rogier Blokland & Cornelius Hasselblatt. Maastricht: Shaker 2002, 414–427.

Nizozemí

Kylstra, Andries Dirk, 1920–2009

- (fortgeführt von Sirkka-Liisa Hahmo, Tette Hofstra, Osmo Nikkilä) *Lexikon der älteren germanischen Lehnwörter in den ostseefinnischen Sprachen,* Bd. I: A-J; Bd. II: K-O; Bd. III: P-Ä. Amsterdam – New York: Rodopi 1991, 1996, 2012.

Hofstra, Tette, 1943–

- *Ostseefinnisch und Germanisch: frühe Lehnbeziehungen im nördlichen Ostseeraum im Lichte der Forschung seit 1961.* Groningen: Van Denderen 1985.
- Difficulties in discerning the different layers of the loanwords in Balto-Finnic. *Incognita* 1/2, 1990, 130–142.

Norsko

Friis, Jens Andreas, 1821–1896

- *Lappisk Grammatik.* Christiania: Capelens 1856.¹⁷
- *Lappisk Mythologi, Eventyr og Folkesagn,* Christiania: Cammermeyer 1871.¹⁸
- *Ordbog over det Lappiske Sprog, med latinsk og norsk forklaring samt en oversigt over sprogets grammatik / Lexicon lapponicum, cum interpretatione latina et norvegica, adjuncta brevi grammaticae lapponicae adumbratione.* Christiania: Dybwad 1887.¹⁹

17 <http://books.google.be/books/about/Lappisk_grammatik.html?hl=nl&id=MfxJAAAaAAJ>

18 <<https://archive.org/details/lappiskmythologioofrii>>

19 <<https://archive.org/details/norsklappiskordboostoc>>

Qvigstad, Just, 1853–1957

- Beiträge zur Vergleichung des verwandten Wortvorrathes der Lappischen und der finnischen Sprache. *Acta Societatis Scientiarum Fennicae* 12, 1883, 113–240.
- Nordische Lehnwörter in Lappischen. Christiania: Dybwad 1893.

Nielsen, Konrad, 1875–1953

- *Lappisk ordbok: Grunnet på dialektene i Polmak, Karasjok og Kautokeino*, I–V. Oslo: Aschehoug 1932–1938.

Rusko / SSSR / RSFR

Anderson, Nikolaj Ivanovič, 1845–1905

- Wandlungen der anlautenden dentalen Spirans im Ostjakischen. Beitrag zur Ugrofinnischen Lautlehre. *Mémoires de l'Académie Impériale des Sciences de St.-Petersbourg*, VIIe série, Tome XL, No 2 et dernier, 1893.

Bubrich, Dmitrij Vladimirovič, 1890–1949

- *Proischoždenije karelskogo naroda*. Petrozavodsk, 1947.
- *Istoričeskaja fonetika finskogo-suomi jazyka*. Petrozavodsk, 1948.
- *Istoričeskaja fonetika udmurtskogo jazyka*. Iževsk, 1948.
- *Istoričeskaja grammatika erzjanskogo jazyka*, ed. M.N. Koljadenkova & N.F. Cyganova. Saransk 1953.
- *Istoričeskaja morfologija finskogo jazyka*. Moskva: Izdatel'stvo AN SSSR 1955.
- *Pribaltijsko-finskoje jazykoznanie: Izbrannyje trudy*. Sankt-Peterburg, 2005.

Prokofjev, Georgij Nikolaevič, 1896–1942

- *Sel'kupskaja (ostjako-samoedskaja) grammatika*. Leningrad 1935.

Lytkin, Vasilij I., 1895–1981

- *Istoričeskij vokalizm permskich jazykov*. Moskva: Nauka 1964.
- (+ Majtinskaja – editoři) *Jazyki narodov SSSR III: Finno-ugorskije i samodijskie jazyki*. Moskva: Nauka 1966.
- (+ Guljaev, Evgenij S.) *Kratkij étimologičeskij slovař komi jazyka*. Moskva: Nauka 1970.
- (red.) *Osnovy finno-ugorskogo jazykoznanija, 1: Voprosy proischoždenija i razvitiija finno-ugorskich jazykov*. Moskva: Nauka 1974.
- *Sravnitel'naja fonetika finno-ugorskix jazykov*. In: *OFUJ* 1, 1974, 108–213.
- (+ V. I., Majtinskaja & K. E., Rédei, Károly) *Osnovy finno-ugorskogo jazykoznanija. Pribaltijsko-finskie, saamskij i mordovskie jazyki*. Moskva: Nauka 1975.

Majtinskaja, Klara E., 1907–1991

- *Sravnitel'naja morfologija finno-ugorskix jazykov*. In: *OFUJ* 1, 1974, 214–266.
- *Istoriko-sopostavitel'naja morfologija finno-ugorskix jazykov*. Moskva: Nauka 1979.
- *Finno-ugorskije jazyki*. In: *Sravnitel'no-istoričeskoe izučenie jazykov raznyx semej: Sovremennoe sostojanie i problemy*, ed. N.Z. Gadžieva. Moskva: Nauka 1981, 259–275.

Serebrennikov, Boris A., 1915–1989

- *Kategorii vremeni i vida v finno-ugorskix jazykax permskoj i volžskoj grupp.* Moskva: Izdatelstvo AN SSSR, 1960.
- *Istoričeskaja morfologija permskix jazykov.* Moskva: Izdatelstvo AN SSSR, 1963.
- *Osnovnye linii razvitija padežnoj i glagolnoj sistem v ural'skix jazykax.* Moskva: Nauka 1964.
- *Istoričeskaja morfologija mordovskix jazykov.* Moskva: Nauka 1967.

Gordeev, Fedor I. Гордеев, Федор

- (+ I.S. Galkin) *Ėtimologičeskij slovař marijskogo jazyka*, Tom 1: A-B; 2: V-D. Joškar-Ola: Marijskoe knižnoe izdatelstvo 1979, 1983.
- *Istoričeskoe razvitie leksiki marijskogo jazyka.* Joškar-Ola: Marijskoe knižnoe izdatelstvo 1985.

Chelimskij, Evgenij / Helimski, Eugene, 1950–2007²⁰

- sootvetstvija ural'skix *a-* i *e-*osnov v tazovskom dialekte sel'kup'skogo jazyka. *Sovetskoe finnougrovedenie* 1976, 113–132.
- *Drevnejšie vengersko-samodijskie jazykovye kontakty.* Moskva: Nauka 1982.
- (+ Ajxenvald, A.Ju., V.Ja. Petrušin) K rekonstrukcii mifologičeskix predstavlenij finno-ugorskix narodov. *Balto-slavjanskije issledovanija* 1981, Moskva: Nauka 1982, 162–192.
- Vengerskij jazyk kak istočnik dlja praslavjanskoj rekonstrukcii i rekonstrukcii slavjanskogo jazyka Pannonii. In: *Slavjanskoe jazykoznanie. Doklady sovetskoj delegacii v X Meždunarodnom sjezde slavistov.* Moskva: Nauka 1988, 347–368 / *KU*, 2000, 416–432.
- (+ Marek Stachowski) *Turco-Samoiedica. Folia Orientalia* 31, 1995a, 39–52.
- Sverchdrevnie germanizmy v pribaltijsko-finskix i drugih finno-ugorskix jazykach. Istorija problemy v kratkoj annotirovannoj i kommentirovannoj bibliografii. In: *Ėtnojazykovaja i ėtnokulturnaja istorija Vostočnoj Evropy.* Moskva: Indrik 1995b, 3–37 / *KU* 511–535.
- *Die matorische Sprache.* Szeged: *Studia uralo-altaica* 41, 1997.
- *Komparatistika, uralistika. Lekcii i stati.* Moskva: Jazyki russkoj kultury 2000 = *KU*.
- (+Anikin, Aleksandr E.) *Samodijsko-tungusomaňčurskie leksičeskije svjazi.* Moskva: Jazyki slavjanskoj kul'tury 2007.

Nikolaeva, Irina, 1962–

- Sotvetstvii ural'skich affrikat i sibiljantov v jukagirskom jazyke. *Sovetskoe finnougrovedenie* 24/2, 1988, 81–89.
- *Ostyak.* München: Lincom Europa 1999.
- *A historical dictionary of Yukaghír.* Berlin: Mouton de Gruyter 2006.

20 <<http://www.uni-hamburg.de/ifuu/Arbeiten.html>>

Napolskich, Vladimir, 1963–

- *Vvedenie v istoričeskiju uralistiku*. Iževsk: Udmurtskij institut istorii, jazyka i literatury, Rossijskaja akademija nauk 1997.
- Benennungen des Honigs in den finnisch-ugrischen Sprachen. *UJb* NF 16, 1999–2000, 129–138.
- Tocharisch-uralisch Berührungen: Sprache und Archäologie. In: *Early Contacts between Uralic and Indo-European: Linguistic and Archaeological Considerations*, ed. by Ch. Carpelan, A. Parpola, P. Koskikallio. Helsinki: MSFOu 242, 2001, 367–383.

Rešetnikov, Kirill / Reshetnikov, Kirill, 1975–

- (+ Mixail Živlov) Studies in Uralic vocalism II: Reflexes of Proto-Uralic *a in Samoyed, Mansi and Permic. *Journal of Language Relationship* 5, 2011, 96–109.

Živlov, Michail / Zhivlov, Mikhail, 1978–

- Studies in Uralic vocalism I: A more economical solution for the reconstruction of the Proto-Permic vowel system. *Journal of Language Relationship* 4, 2010, 167–176.

Normanskaja, Julija, 1978–

- Rekonstrukcija nazvanij rastenij v ural'skich jazykach i verifikacija lokalizacii prarodiny ural'skich jazykov (prauralskogo, prafinnougorskogo, prafinno-permskogo, praugorskogo, prafinnovolžskogo). *Aspekty komparatistiki* III. Moskva 2007, 679–734.
- Rekonstrukcija prafinno-volžskogo udarenija. Moskva: Tezaurus 2008.
- (+ Anna V. Dybo) *Tezaurus: Leksika prirodnogo okruženija v ural'skix jazykax*. Moskva: Tezaurus 2010 (recenze: M. Živlov, *Journal of Language Relationship* 6, 2011, 217–226).
- Die Entwicklung des Vokalismus vom Protouralischen zum Mordwinischen und die Rekonstruktion der urmordwinischen Betonung. In: *Papers on Balto-Slavic accentology*, ed. by Pronk, Tijmen & Rick Derksen. Amsterdam-New York: Rodopi 2011.

Švédsko

Wiedemann, Ferdinand Johann, 1805–1887

- *Versuch einer Grammatik der Syrjanischen Sprache nach dem in der übersetzung des Evangelium Matthäi gebrauchten Dialekte*. Reval: Kluge 1847.²¹
- *Grammatik der ersa-mordwinischen Sprache: nebst einem kleinen mordwinisch-deutschen und deutsch-mordwinischen Wörterbuch*. St. Petersburg: Eggers 1865.²²

21 <<http://catalog.hathitrust.org/Record/008673962>>

22 <<http://catalog.hathitrust.org/Record/006947380>>

- *Ehstnisch-deutsches Wörterbuch*. St. Petersburg: Kymmell 1869.²³
- *Grammatik der ehstnischen Sprache, zunächst wie sie in Mittelehstland Gesprochen Wird, mit Berücksichtigung der anderen Dialekte*. St. Petersburg: Imprimerie de l'Académie Impériale des sciences 1875.

Wiklund, Karl Bernhard, 1868–1934

- *Lule-lappisches Worterbuch*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Kirjapainossa 1890.
- *Entwurf einer urlappischen Lautlehre*. Helsinki: MSFOu 10.1, 1896.

Sköld, Hannes, 1886–1930

- *Die ossetischen Lehnwörter im Ungarischen*. Lund: Gleerup-Leipzig: Harrassowitz 1925.

Collinder, Björn, 1894–1983

- Über den finnisch-lappischen Quantitätswechsel I. *Uppsala Universitets årsskrift. Filosofi, språkvetsenskap och historiska vetenskaper* 1929, 1.
- *Die urgermanischen Lehnwörter im Finnischen*. Uppsala: Almqvist & Wiksell – Leipzig: Harrassowitz 1932.
- Indo-uralisches Sprachgut. *Uppsala Universitets årsskrift. Filosofie, språkvetsenskap och historiska vetenskaper* 1934, 1 (Uppsala: Almqvist & Wiksell 1934).
- *Lautlehre des waldlappischen dialektes von Gällivare*. Helsinki: MSFOu 74, 1938.
- *Jukagirisch und Uralisch*. Uppsala: Almqvist & Wiksell 1940.
- *Lappisches Wörterverzeichnis aus Härjedalen*. Uppsala Universitets årsskrift = *Recueil de travaux publiés par l'Université d'Uppsala* 1943, 1 (Uppsala: Lundequist / Leipzig: Harrassowitz) 1943.
- The affinities of Lapp. *AUU* 1945, 12, 129–143.
- Indo-uralische Nachlese. *Uppsala Universitets årsskrift = Recueil de travaux publiés par l'Université d'Uppsala* 1945, 12 (Uppsala: Lundequist / Leipzig: Harrassowitz) 1945.
- *The Lapps*. New York: Princeton University Press for the American Scandinavian Foundation 1949.
- *The Lappish Dialect of Jukkasjärvi: A Morphological Survey*. Uppsala: Almqvist & Wiksell 1949.
- *Scandinavica et fenno-ugrica*. Uppsala: Almqvist & Wiksell 1954.
- Zur indo-uralischen Frage. *AUU* 1954, 10, 79–91.
- Proto-Lappish and Samoyed. *AUU* 1954, 10, 93–118.
- *Fenno-Ugric Vocabulary: An Etymological Dictionary of the Uralic Languages*. Stockholm: Almqvist & Wiksell 1955
- *Survey of the Uralic Languages*. Stockholm: Almqvist & Wiksell 1957.

23 < https://www.google.cz/?gws_rd=cr&ei=rz7dUsSQHeje4QTE6YHoAw#q=Wiedemann+Ehstnisch-deutsches+W%C3%B6rterbuch>

- *Uralo-Jukagirische Nachlese*. AUU 1957, 12, 105–130. (Uppsala: Lundequist / Wiesbaden: Harrassowitz 1958).
- *Comparative Grammar of the Uralic Languages*. Stockholm: Almqvist & Wiksell 1960.
- *Introduktion till de uraliska språken*. Stockholm: Natur och Kultur 1962.
- *Ordbok till Sveriges lapska ortnamn*. Uppsala: Lundequist 1964.
- *The Kalevala and Its Background*. Stockholm: Almqvist & Wiksell 1964.
- *Sprachverwandschaft und Wahrscheinlichkeit*. *Ausgewählte Schriften neu veröffentlicht zum 70. Geburtstag des Verfassers 22. Juli 1964 zusammen mit einer Bibliographie der Werke von Björn Collinder 1921–1964*. Uppsala: Almqvist und Wiksell 1964.
- *An Introduction to the Uralic Languages*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press 1965a.
- *Hat das Uralische verwandte? Eine sprachvergleichende Untersuchung*. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis. Acta Societatis Linguisticae Upsaliensis, Nova Series; Bd. 1. No. 4, 1965b.
- *Survey of the Uralic languages*₂. Stockholm: Almqvist & Wiksell 1969.
- *Fenno-Ugric Vocabulary: An Etymological Dictionary of the Uralic Languages*₂. Hamburg: Buske Verlag 1977.

Angere, Johannes, 1915–2003

- *Dir uralo-jukagirische Frage. Ein Beitrag zum Problem der sprachlichen Urverwandschaft*. Stockholm: Almqvist & Wiksell 1956.

Sköld, Tryggve, 1922–2012

- *Die Kriterien der urnordischen Lehnwörter im Lappischen*. Uppsala: Almqvist & Wiksell (Series: Skrifter utgivna av Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet, 8.) 1961.
- On the origin and chronology of Saamish (Lappish) words. *Arv : Tidskrift för nordisk folkminnesforskning* 39, 1983, 61–67.

Piispanen, Peter S.

- The Uralic-Yukaghiric connection revisited: Sound Correspondences of Geminate Clusters. *JSFOu* 94, 2013, 165–197.²⁴

USA

Sinor, Denis, 1916–2011

- (editor) *The Uralic languages: description, history, and foreign influences*. Leiden-New York: Brill 1988.

Sebeok, Thomas, Albert 1920–2001

- (+ Frances Ingermann) *An Eastern Cheremis Manual: Phonology, Grammar, Texts, Glossary*. Bloomington: Indiana University 1961.

24 <<http://www.sgr.fi/susa/94/piispanen.pdf>>

Austerlitz, Robert, 1923–1994

- L'ouralien. In: *Le langage*. Paris 1968, 1331–1387.

Michalove, Peter A., 1951–2013

- The treatment of initial *l- in Proto-Samoyed. *JSFOu* 89, 1999.
- The Classification of the Uralic Languages: Lexical Evidence from Finno-Ugric. *Finnisch-Ugrische Forschungen* 57, 2002, 58–67.²⁵

Abondolo, Daniel

- *Hungarian Inflectional Morphology*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1988.
- *Vowel rotation in Uralic: Obug[r]ocentric evidence*. London: SSEES Occasional Papers 1996.
- (editor) *The Uralic Languages*. London: Routledge 1998.

Richards, Ronald O.

- *The Pannonian dialect of the Common Slavic Proto-Language*. Los Angeles: University of California 2003.

Zkratky časopisů a sérií

AUU *Acta Universitatis Upsaliensis* = *Uppsala Universitets årsskrift*.

FUF *Finnisch-ugrische Forschungen*

JSFOu *Journal de la Société Finno-ougrienne*

MSFOu *Mémoires de la Société Finno-Ougrienne* = *Suomalais-ugrilaisen seuran toimituksia*.

OFUJ *Osnovy finno-ugorskogo jazykoznanija*, 1–3. Moskva: Nauka 1974–76.

UJb *Ural-altaische Jahrbücher*

ZDMG *Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes*.

Internetové zdroje

Helimski, Eugene

<http://www.uni-hamburg.de/onTEAM/grafik/1264671657/TABLE_-_Finnougristik_Vor-gaeger_und_Vertreter.pdf>

Studie byla připravována pod záštitou grantu č. P406/12/0655 Grantové agentury České republiky.

Václav Blažek & Michal Kovář

Ústav jazykovědy a baltistiky blazek@phil.muni.cz

FU MU, Brno mkovar@mail.muni.cz

25 <<https://oa.doria.fi/handle/10024/20282>>